

डोषभां सूर्योदय

માળિયું

માળિયા પર ચડું
તૂટેલા ઘોડિયાનો મળ્યો અસબાબ.

સ્વપ્નમાં ભાંખોડિયાં ભરું.

ઝાંખી લખોટીઓ, તૂટેલા ભમરડા વચ્ચે
ક્યાંક તિરાડવાળું બેટ
પીળા પડેલા ચિત્રમાં
ખવાઈ ગયેલો સૂર્ય
ઊઘઈની નદી વચ્ચે
અકબંધ લીલુંછમ વૃક્ષ
- ને માછલી.

માળિયું બનાવતાં બનાવતાં
સીડીઓ ટૂંકી પડતી હતી
પગથિયાં ખૂટતાં જતાં હતાં.
ઉપર ચડવાના અથાગ પ્રયત્નોથી
રચાતું હતું માળિયું.
મહામહેનતે ચડ્યો માળિયે.

ધૂળ-રગદોળાયેલી પગલીઓ
પંખીનું તૂટલું પાંજરું;
માળિયું આખું
ડૂમો થઈ ગયું.

પૂતળું

પવન હંમેશાં
રૂંવે રૂંવે હાથ ફેરવી
પૂતળાને જીવતું રાખવા મથે.

આકાશને આંબવા થનગનતું,
તે વધતું નથી
એટલે ઊભું છે ત્યાંનું ત્યાં.

તેના ફોટોગ્રાફ્સ
જીવતું રાખે છે તેને.

તેને મન
દિવસ, રાત, વરસો, સદીઓ
બધું એક.

સૂર્યને જોવાની તેને બહુ ટેવ.
આંખ વાટે પી ઉદરમાં ઉતારતા
સૂર્ય થઈ જાય કાળમીઠ છાંયો.

ખોરાક, પાણી, હવા ખાઈ ખાઈનેય
તે વધતું નથી.
તે જોઈ ટાઢ, તડકો ને વરસાદ
ધીરે પગલે ચાલી જાય તેની દરકાર વગર.

ગઈ કાલ મધરાતે જ
અજાણી નિહારિકામાંથી છૂટો પડેલો અગનગોળો
તેને પોતાનાથી જ છૂટવા સમજાવે.

પગને ધરતી થવાના ખ્વાબ
જકડી રાખે તેને આસપાસના અસબાબ સાથે;
તેથી પૂતળું ઊડતું નથી.
પક્ષીને ઊડતાં જોઈ
ફૂટતી નથી પાંખ.
પોતાની ઉપર બેસતા પંખીનેય
ઉડાડવા અસમર્થ છે.

છતાં
પૂતળું કપડાં પહેરી ઓફિસ જાય
ત્યારે ટ્રાફિક જામ થઈ જાય
તે હોર્ન વગાડી આખું વાતાવરણ કલુષિત કરે
- ને મંદિર આગળ નમે.

દરરોજ સવારે
દર્પણમાં જોઈ તે દર્પણને જિવાડે
પોતાની પાછળના અંધારાને વાગોળે.

દર્શનની લાઈનમાં ઊભું રહે
દર શનિવારે.

પૂતળાએ શ્રીફળ વધેરવા ઊંચો કરેલો હાથ
ને મૂર્તિનો ઊંચો હાથ
બન્નેય છે સ્થગિત.

ખીલો

.....

જાણ્યે-અજાણ્યે
એક અદૃશ્ય ખીલો
ભીતરમાં ખોડ્યો છે.
તેથી ખીંટીએ લટકતાં કપડાંય
શરીર જેવાં લાગે છે.

ખીલો આખી દુનિયાનો ખૂંટો.

કેન્દ્રમાં જડાયેલો
કશું છટકવા દેતો નથી.
પવન જોઈ પવન જેવો
પાણી જોઈ પાણી જેવો
વૃક્ષ જોઈ વૃક્ષ જેવો
થવા દેતો નથી.

બાળક મોટું થતું જાય તેમ
સમજણ સાથે ખીલીનાં બી રોપાય.
ક્રમશઃ તે
ઉંમરથીયે વધુ વધે
ને છેવટે તેની ઉપર માત્ર ટોપી ટીંગાય.

બાળક, પાર્ણ ને ધૂળ જોઈ
ઘણી વાર લાગ્યું છે
ઓગળી જશે આ ખીલો
પણ તસુયે તે ખસતો નથી.

બોખા દાદાજી નાનકડા બાળક જોડે હસે
ત્યારે તે ગાયબ થાય.

પણ તે હોય છે અદૃશ્યપણે
રગરગમાં વેગવંતો.
તેને ચડતો નથી કોઈ કાટ
સમય જતાં તે ચમકે ગજવેલ ચાકુની જેમ.

ખીલો જે હતો તરાપો
તે હવે સળિયો
ન વહે, ન વહેવા દે
ભોંકાય અંદર ભોંકાયા વગર
પડછાયાની જેમ પાછળ પાછળ ભમે
હરહંમેશ તે જીવે.

શર્ટ

.....

શર્ટ માણસને પહેરી
રાતદિવસ વટભેર ફરે
સમયને વધુ ને વધુ રંગીન કરે.
શર્ટનાં ગાજ અને બટન
ખોલબંધ થતાં
કશુંક ઉકેલવા મથે.
તેનું પોત અને તેના રંગ
પવનથી બારીક બની
દરેક વળાંકનો આકાર બની
ગર્વથી ફુલાય
ને માણસની ધજા થઈ ફરકે.

શર્ટ દરરોજ બદલાય
ટીંગાય, ગંદું થાય, મસળાય, ધોવાય અને ઈસ્ત્રી થઈ
ગડીબંધ કબાટમાં ગોઠવાય.
અતિ વિશિષ્ટ પ્રસંગની રાહમાં
ક્યારેક મૂંગું મૂંગું જાગે
ને મૂળ શોધે કપાસમાં;
કપાસ ધરતીને પૂછે
ધરતી આકાશને પૂછે એનું પ્રયોજન.
બે તારા વચ્ચેના અંધકારની જેમ
આકાશ મૌન રહે.
છતાં
શર્ટને શરીરનું સ્વપ્ન
જીવતું રાખે
માણસની જેમ.

રૂમાલ

.....

હું રૂમાલ ગડીબંધ
અંદર મસળાયેલું પોત.

હસ્તરેખા કે કુંડળી
બધું સામટું
મારી કરચલીમાં સમાય.

ખૂલું તોય હું
ન ખૂલું તોય હું.
ખાલી ખાલી રહું હાથમાં
ક્ષીણ થતો ને
ફરી ફરીને વપરાતો પાછો.

મસોતાથી મખમલી જાજમ સુધી
શોધું મારાં મૂળ, કુળ
થાઉં ધૂળ ને મઘમઘું.
ફૂલબુટ્ટા
ને રંગ બધું એક.
આંસુ કે લાળ
પરસેવો કે લોહી
બધું લૂછતો
થવા મથું સતત
કોરો સપાટ એક સુંદર રૂમાલ.

ચાદર

.....

આડાઊભા તાંતણાઓ વચ્ચે
શોધું નિરાંત.

જીર્ણ ચાદરમાં
ચારેકોર ધૂળના થર
થકવી કાઢે શ્વાસ.

કિનારાથી કેન્દ્ર સુધી ફરી વળું,
અનેક રંગ, અનેક છાપ
ખોવાઈ ગયો છું ક્યાંક.
ફેંકાઈ ગયો છું ઘેરાવા વચ્ચે
ભૂલી ગયો છું અસલ જાત.

ઊંડો શ્વાસ લઉં
ડૂબકી મારું
અંદર કૂદી પડું
તળિયું ને આકાશ બધું એક
છતાં ચારેદિશામાં શોધું.

અંતે
દેહ ઉપરની ચામડીની જેમ
જેવી મળી તેવી ચાદરની અંદર
સૂઈ જાઉં.

ડુંગળી

ક્યારેક રંગહીન, ક્યારેક ગુલાબી
બધું ભુલાવતી
સમયને સાચવતી અજાયબ ઘડી.

સમયને રમાડે હળવે હળવે
ધૂંધળી આંખ.

પડ ઉપર પડ ખૂલે
ભૂગર્ભથી આકાશ સુધીનો
રસ્તો ખોલે.

દૂર દૂરનો નક્ષત્ર ગોળો!
મોંહે-જો-દડો
ઊઘડે ઊઘડે ને ઊઘડતો જાય...

ઊનો ઊનો શ્વાસ
ઘડીક કસ્તૂરીની તો ઘડીક ઍમોનિયાની વાસ
ખારાં પાણીનો શુદ્ધ આવાસ.

રવરવે રંગ, સ્વાદ ને ગંધ
અકબંધ.

આરસી

આરસીનું અજવાળું
નથી ઓગાળી શકતું
બિંબનું અંધારું.

આરસી ખોળી શક્તી નથી
સપાટીમાં છુપાયેલી
અતિગોપિત ઊંડી ખાઈ.
તેની નજર સામે જ
ખોવાયેલી છે ભરચક નદી.

સામેની દીવાલમાં બારી,
બારીમાં ઝળૂંબે આકાશ;
પણ આકાશનો અવકાશ
અનુભવી શક્તી નથી આરસી.

તેની ફેમ અને કાય
અવિરત વિસ્તરવા મથે
પ્રતિબિંબ તેને રોકે.
પછી તેને પીતું પીતું પોતે વિસ્તરે
ને પાછું સંકોચાતું સંકોચાતું
આરસીની ચમક બની જાય.

ઘણી વાર આરસી સાફ કરતાં હાથ
જોયા કરે સામેનો અજાણ્યો ચહેરો.

આરસી ચૂપચાપ
તેની ધૂંધળી દુનિયા પીએ
વૃદ્ધ માણસની દષ્ટિની જેમ
ધીરે ધીરે ઝાંખી થાય.

ક્યારેક ચકલી ચાંચ અફળાવી
ખોલવા મથે આરસી.
ચકલી ઊડી જતાં
તે પાંખો ફફડાવી ઊડવા મથે.
પણ અંદરના ચહેરાનું વજન
ઊડવા ના દે.

પલકારા મારી થાકી ગયેલાં
પ્રતિબિંબનાં પોપચાં
સ્થિર છે સાવ જ
આરસીની જેમ
દિગ્મૂઢ બની.

સફરજન

.....

સફરજનને

નડે નહીં કોઈ ભાષા

સફરજન, સફરજન.

સુંદર મોહક સફરજન

લાળથી કાપી શકાય;

જીભ, હોઠ ને દાંતથી ચાટી શકાય;

પણ શબ્દોથી પુચકારતાં વધતો નથી સ્વાદ.

બારી પાસે પડ્યું

લાગે બાળક જેવું હસતું.

જમીન તરફ ધસતું

મગરની લાલઘૂમ આંખ જેવું.

સફરજન કોને ના ભાવે?

મને તો ખૂબ ખૂબ ભાવે.

એને ખાઈ શકાય શબ્દોથી, ભાષાથી?

સફરજન

જોઈ રહે મને ટગર ટગર

જાણે શબ્દ વગરની ભાષા

સફરજન, સફરજન.

ગલાસ

.....

અડધો ભરેલો પાણીનો કાચનો ગલાસ
જોઈ રહું ખાસ.

પાણી પીવા હાથ લંબાવું
અઢળક પીઉં ને તો પણ
ગલાસ અડધો જ રહે.
કેમેય કરી ખૂટે નહીં.

અનેક વાર પડી ગયા પછી એ
એકદમ ફૂટ્યો નથી.
કદાચ ફૂટે, તો દરેક ટુકડામાંથી
ફરીફરી સર્જાય કાચનો ગલાસ.

તેને માટી, અગ્નિ ને પાણીનો દેહ.
પવન અને અવકાશ માટે હંમેશાં તે ઝૂરે.

અર્ધો ખાલી, પણ લાગે પૂરો ભરેલો
ઘૂંટડે ઘૂંટડે તે નવો
ને હાથે હાથે તે જૂનો થાય.

હંમેશાં તે જુએ વાપરનારને
તગતગતું જોઈ રહે આરપાર તેનું પાણી.

ગલાસ, પાણીની પારદર્શકતાનું પોત
ચૂપચાપ પીએ રાખે
સ્પર્શ પર સ્પર્શ પર સ્પર્શ
- ને તે

ઝાંખો થતો જાય ધીરે ધીરે ધીરે ધીરે.....

પુરશી

ખાલી રૂમ વચ્ચોવચ એક પુરશી
હળવેથી પસવારું તો
બાળક બની વળગે
જોરથી દબાવું તો પીડે!

એક ખૂણેથી લાગે રંગાડીન
બીજી તરફથી રંગીન
ચોક્રેરથી જુદીજુદી.

દૂરથી આરસથીયે લીસી
નજીકથી ખરબચડી
ખૂબખૂબ નજીકથી જોઉં સપાટી,
તો અંદર અડાબીડ પર્વત ને ખીણ.

તે એની એ છતાં દરેક સમયે જુદી જુદી.
એ તો સ્થગિત
એના કણકણમાં અનેક તમરાંના નાદની ગતિ.

સાચી પુરશી ખોળવા પહોંચું પાયા સુધી
પાયા લાગે મોટા મિનારા
સુકાયેલી ડાળની કાયા.

એમ લાગે કે પુરશી જે છે, તે નથી
ને જે નથી તે છે.
શોધતાં શોધતાં પુરશીને
ક્યારેક મને લાગે ઘણી વાર પુરશી હું જ.

પુરશી મને વૃક્ષ બનવા લલચાવે.

દ્વાર

.....

ખૂલુંખૂલું થતાં દ્વાર ખૂલતાં નથી.
ખૂલવું હોય છે તેને દરેક પળે
ને બનવું હોય છે આકાશ.
અંદર કે બહાર કશુંક જોવું હોય છે અતિગોપિત.

અડધી રાતે પક્ષી ટહુકે
બંધ દ્વારને કાન ફૂટે
રૂંવે રૂંવે લહાય ઊપડે
વર્ષોથી જકડાયેલાં અંગેઅંગ કળે.

પવનને પૂછે
વળી પાણીથી પલળે
દૂર દૂર નક્ષત્ર વચ્ચે એથી અંધ ભટકે
ને ભોંયમાં જડબેસલાક ખવાયેલાં મૂળને શોધે,
પણ દ્વાર ના ખૂલે.

અભેદ કિલ્લો પોતાની જ ચારેકોર
અનેક અવાવરું સ્પર્શ વચ્ચે
એકાંતને ગોપિત રાખતાં રાખતાં એ પોતે જ એકાકી.

ફરી ફરીને ખૂલવા મથે
નજીકના ઝાડ ઉપર પક્ષી ઊડે ને દ્વાર પાંખો શોધે.

અંતે દ્વાર, દર બની ખોળે ભીતર
અંધકારનો અંકુર.
ફૂટે તેને ધીરે ધીરે કશોક કિચૂડાટ.